

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Esityksessä on ilmoitettu tavoitteeksi rahoitusmallin kannustavuuden parantaminen. Todellinen tavoite omavastuuosuuden esittämiselle lienee kuitenkin lisäsäästöjen saaminen valtion talouteen, hyvinvointialueiden rahoitukseen jo muutoinkin kohdistettavien leikkausten lisäksi. Keinotekoiset laskentatekniset ”kannustimet” eivät paranna tai korjaa hyvinvointialueiden taloustilannetta. Rahoitusmalli on muutoinkin Etelä-Savon näkökulmasta monella tapaa toimimaton ja rahoituksen taso laajalti riittämätön. Etelä-Savon hyvinvointialue on useasti tuonut esille epäkohdat, jotka liittyvät nykyiseen rahoitusmalliin. Etelä-Savon hyvinvointialue tulee kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti esimerkiksi alueen väestömäärän vähenemisen, merkittävän kausiasutukseen, vesistöjen rikkoman maantieteen, harvan asutuksen sekä perushintojen keskimääräistämisen kautta.

Vaikutusarvioinnissa laskelmat, jotka on laadittu hyvinvointialueiden ilmoittamien talousarvio- ja taloussuunnitelmätietojen perusteella, eivät todennäköisesti ole luotettava näkymä muutoksen vaikutuksiin. Alueiden ilmoittamat taloustiedot sisältävät merkittäviä tasapainotustoimia, joiden toteutuminen on epävarmaa - sopeutusten täysimittainen toteutuminen on hyvin epätodennäköistä. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston laatima ennuste hyvinvointialueiden taloudesta (JTS kpl 6.3) lienee realistisempi tulevaisuudennäkymä. Näin ollen vaikutusarvioinnin laskelmaversiot, jotka on laadittu alueiden omia talousarvio- ja taloussuunnitelmätietoja voimakkaammalla kustannuskehityksellä, kuvaavat todennäköisesti jälkikäteistarkastukseen esitetyn omavastuun vaikutuksia totuudenmukaisemmin ainakin lähivuosina. Tässä skenaariossa jälkikäteistarkastuksella lisättäisiin alijäämien perusteella hyvinvointialueiden rahoituksen määrää, jota omavastuuosuudella siis pienennettäisiin. Huomioiden hyvinvointialueiden heikko taloustilanne ja valtavat talouden sopeutuspressiot, on tällaisen lisäleikkauksen esittäminen hyvinvointialueiden rahoitukseen kestävä ajatus.

Etelä-Savon hyvinvointialue korostaa, että alijäämien ja sopeutuspressioiden kasvavat haasteet edellyttävät täysimääräisten jälkikäteistarkastusten toteuttamista riittävän sote-palveluiden rahoituspohjan turvaamiseksi. Hyvinvointialue ei kannata omavastuuosuuden lisäämistä jälkikäteistarkastukseen tässä vaiheessa, kun alueiden toiminta on vasta vakiintumassa ja voimassa olevan lainsäädännön mukaista jälkikäteistarkastusta ei ole vielä kertaakaan käytännössä toteutettu. Rahoituksen ennakoitavuuden puute vaikeuttaa entisestään talouden suunnittelua vasta 1,5 vuotta olemassa olleilla hyvinvointialueilla.

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Esityksen mukaan asiakasmaksujen tasoon, perusteisiin tai maksullisuuteen säädettävät muutokset otettaisiin huomioon rahoituksessa etukäteen niiden voimaantulosta lukien. Indeksikorotusluonteisia muutoksia ei otettaisi huomioon etukäteen, koska niiden tarkoituksena on säilyttää maksujen reaaliarvo.

Esitys on looginen ja olisi hyväksyttävissä, jos hyvinvointialueiden rahoituksen perusta olisi riittävä ja oikeudenmukainen. Hyvinvointialueiden alusta saakka rahoituspohja on ollut riittämätön ja ottaen huomioon jälkikäteistarkastuksen omavastuun suunnitelmat (lausunnon edellinen kohta), rahoituksen leikkauksia ei voi hyväksyä.

Sinänsä on valtion ja hyvinvointialueiden taso huomioiden perusteltua kannustaa huomioimaan asiakasmaksut täysimääräisinä. Jos kuitenkin jokin alue ei peri täysimääräisiä asiakasmaksuja, on erityisen tärkeää varmistaa, että tälle alueelle ei ohjaudu vajetta kattamaan valtionrahoitusta, joka itse asiassa kuuluisi tällöin muille alueille.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Kausivaihtelua ei oteta pelastustoimen kustannusperusteissa huomioon, vaikka palvelutarve voi Etelä-Savossa nousta jopa kolminkertaiseksi tavanomaiseen tasoon verrattuna. Tämä muodostaa merkittävän epäkohdan. Riskitason noustessa pelastustoimi joutuu vahvistamaan johtamista, varaamaan enemmän resursseja sekä tehostamaan päivystyskäytänteitä. Nämä muutokset päivittäiseen toimintaan tuovat merkittäviä lisäkustannuksia.

Nykyisessä lainsäädännössä ja jatkossa huomioitaisiin riskiruudut, joiden Tilastokeskuksen tietojen ja tapahtuneiden onnettomuuksien perusteella määräytyvä riskiluokka on 1 ja 2. Merkittäviä lisäkustannuksia ja vaatimuksia aiheutuu myös riskiluokkaan 3 saavutettavuuden osalta, mutta näitä vaatimuksia ei huomioida lainkaan rahoitusperusteissa. Rahoitusperuste ohjaa tilanteeseen, jossa valtaosa Suomen maantieteellisestä alueesta jää kokonaan huomioitta riskiperusteisessa rahoituksessa.

Lainsäädäntö ei ole selkeä esimerkiksi lentokenttien tai suurten sotilaskohteiden vaikutuksesta riskiperusteiseen rahoitukseen. Lähtökohtana pitäisi olla tosiasiallisen riskitason huomiointi; tästä näkökulmasta eteneminen siihen suuntaan, että hyvinvointialueen omaa asiantuntijuutta ja asiakastietoa ei voisi hyödyntää riskiruutuja tai alueita määritettäessä on kestävä. Riskipisteiden määräytymisen kriteerit eivät voi olla samat koko Suomessa, vaan haettava alueellisesti niistä riskitekijöistä, jotka aiheuttavat palvelutarvetta ja lisäävät kustannuksia.